

цензування підприємств, що здійснюють інвестиційну діяльність на території індустріального парку.

10. Масштабна приватизація промислових підприємств в Україні та розгалужена правова база приватизації не забезпечили інвестиційної активності та повноцінного конкурентного середовища. Законодавче забезпечення приватизаційних процесів має бути переглянуто на основі забезпечення прозорості; встановлення критеріїв і вимог щодо гармонійного поєднання в процесі приватизації інтересів держави, інвесторів, працівників підприємства, територіальних громад і суспільства; підвищення рівня відповідальності за невиконання умов приватизації, насамперед, інвестиційних зобов'язань.

11. Державне програмно-цільове регулювання інвестиційної діяльності має вдосконалюватися у напрямку забезпечення узгодженості та координації різних програм, підвищення відповідальності за концентрацію ресурсів, передбачених для реалізації програм. Доцільно розглянути питання щодо прийняття «Концепції створення кластерів в Україні» та «Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів».

12. Державна політика інвестування промисловості має формуватися в рамках державно-приватного партнерства та прозорої системи держзамовлень, щоб забезпечити конкурентоспроможність продукції та формування структур, здатних до ефективного використання інвестицій. Експерти висловлюють думку про те, що поєднання національних інтересів і переваг з інвестиційно-інноваційним потенціалом приватних структур можливе тільки в разі зменшення імперативу публічного права у інституційному регулюванні господарської діяльності і надання підприємцям та інвесторам більшої свободи у рамках приватного права та громадянського суспільства.

1.4 Формування національної системи технічного регулювання у контексті угоди про асоціацію між Україною та ЄС

На сьогодні будь-яка цивілізована країна світу не може існувати без розвинутої системи технічного регулювання, яка б забезпечувала конкурентоспроможність продукції в умовах глобалізації економіки. Розвиток вітчизняної системи технічного регулювання набуває ще більшої актуальності після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, відповідно

до якої українське законодавство потребує адаптації до законодавства ЄС³⁹.

Національні технічні регламенти та стандарти являють собою нетарифні бар'єри у торгівлі. За даними «Глобального звіту конкурентоспроможності» Україна займає 84-е місце за індексом конкурентоспроможності з 148 країн. Відповідно до звіту за показником «Поширеність торговельних бар'єрів», що відображає в якій мірі нетарифні бар'єри (технічні вимоги та стандарти) обмежують здатність імпортованих товарів конкурувати на внутрішньому ринку, Україна займає 118-е місце⁴⁰.

Відповідно до даних «Глобального звіту сприйняття торгівлі», що підготовлений для Світового економічного форуму, Україна посідає 83-е місце у рейтингу за індексом сприйняття торгівлі серед 138 країн. У документі наведений перелік найбільш проблемних факторів у торгівлі. Так, загалом для експорту товарів визначено 13 факторів, а для імпорту 8 факторів, що являють собою перепону у торгівлі. Для міжнародної торгівлі найбільш проблемними факторами є «технічні вимоги та стандарти за кордоном» для експортерів і «внутрішні технічні вимоги та стандарти» для імпортерів. Ці фактори визначені методом опитування респондентів і, відповідно, зважених до інших показників⁴¹. Порівняння країн за рівнем ТБТ (технічних бар'єрів у торгівлі) наведено у таблиці 1.14.

Розпочавши після 2000-го року реформу технічного регулювання, Україна взяла у якості орієнтиру систему технічного регулювання Європейського Союзу.

Нова система технічного регулювання в Україні почала формуватися з 2008 року після вступу країни до Світової організації торгівлі (СОТ). Реформи пов'язані з необхідністю подолання технічних бар'єрів у торгівлі з країнами СОТ. Застосування ТБТ

39 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf).

40 The Global Competitiveness Report 2013–2014 / World Economic Forum 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report-2013-2014>.

41 The Global Enabling Trade Report 2014 / World Economic Forum 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-enabling-trade-report-2014>.

Таблиця 1.14

Порівняння країн за показниками ТБТ

Група країн	Країна	Місце у рейтингу за індексом конкурентоспроможності	Місце у рейтингу за індексом поширення бар'єрів у торгівлі	Місце у рейтингу за індексом сприйняття торгівлі	Фактор «технічні вимоги та стандарти за кордоном»	Фактор «внутрішні технічні вимоги та стандарти»
Асоційовані члени ЄС	Україна	84	118	83	11,1	9,2
	Грузія	72	10	36	9,8	7,1
	Молдова	89	64	92	11,2	11
Країни члени ЄС	Болгарія	57	123	70	10,9	10,2
	Польща	42	89	45	9,1	17
	Румунія	76	128	75	8,5	9
	Словакія	78	41	55	7,4	18,8
	Угорщина	63	43	50	7,1	15,2
	Чехія	46	68	39	10,1	17,1
Країни Балтії та члени ЄС	Естонія	32	13	28	8,8	19,5
	Латвія	52	33	41	7,8	21,5
	Литва	48	54	44	10	16
Країни Митного союзу	Російська Федерація	64	124	105	11,6	9,8
	Казахстан	50	48	94	8,5	9,5
	Білорусь	не має даних	не має даних	не має даних	не має даних	не має даних

в рамках СОТ регулюється Угодою про технічні бар'єри в торгівлі⁴². За зразок було обрано Європейську модель технічного регулювання, яка вважається однією з найповніших

42 Угода про технічні бар'єри у торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_008.

та найефективніших у світі. З прийняттям Верховною Радою України законів «Про стандартизацію», «Про підтвердження відповідності», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про акредитацію органів оцінки відповідності», «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», «Про державний ринковий нагляд та контроль безпеки нехарчової продукції» національна система технічного регулювання почала адаптуватися до міжнародних, в першу чергу, європейських вимог. Отже, на сьогоднішній день в Україні створено відповідну нормативно-правову базу нової системи технічного регулювання, що відповідає ключовим принципам системи технічного регулювання ЄС.

Характерним для системи технічного регулювання в Україні є те, що вона почала формуватися на основі узгоджених з ЄС пріоритетів відносно таких товарів як низьковольтне обладнання, машини та механізми, прості посудини високого тиску, електромагнітна сумісність, тобто по тих напрямках, по яких потенційно конкурентоспроможна продукція з ЄС буде більш легше просуватися на ринок України. Це, враховуючи нові вимоги до сталого розвитку та якості навколишнього середовища, будуть, насамперед, енергозберігаючі технології, сучасні системи електроприводу та теплопостачання, електропобутові пристрої і таке ін.

Закон України «Про стандартизацію» приводить національну систему стандартизації у відповідність до сучасних міжнародних та європейських вимог і тенденцій⁴³. Документ стане міцною основою для подальшої економічної інтеграції, зокрема для створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Закон передбачає створення єдиного національного органу стандартизації, запровадження принципу добровільного застосування стандартів, спрощення та оптимізацію процедур розробки та прийняття стандартів тощо.

Метою прийняття Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» є забезпечення умов для здійснення в Україні метрологічної діяльності на основі міжнародних та європейських вимог, розмежування регуляторних, наглядових і господарських функцій у сфері метрології, усунення зайвого регуляторного тиску бізнесу у сфері метрології, створення державної метрологічної інспекції⁴⁴.

43 Закон України «Про стандартизацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.

44 Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1314-18>.

Станом на 1 січня 2014 р. в Україні постановами Кабінету Міністрів України прийнято 47 технічних регламентів України, з них впроваджено 22, 8 додатків до технічних регламентів, 2-і зміни до технічних регламентів.

На сьогодні фонд національних стандартів становить 27 тис. документів, з яких понад 7000 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, що становить 15 % загальної кількості міжнародних та європейських стандартів⁴⁵.

Отже, на сьогоднішній день в Україні створюється відповідна нормативно-правова база, яка запроваджує нову систему технічного регулювання, що відповідає ключовим принципам системи технічного регулювання у ЄС.

Хоча система технічного регулювання є не єдиним чинником, що стоїть на заваді міжнародній торгівлі України, аналіз показує, що міжнародна торгівля гальмується через недосконалість системи стандартизації та сертифікації, принаймні, з двох причин:

1) Головними експортними партнерами для українських підприємств по засобах виробництва залишаються пострадянські країни, що мають систему технічного регулювання, побудовану на основі ГОСТів.

Для забезпечення відповідності правилам ЄС, українські виробники основних засобів повинні будуть дотримуватись двох наборів регламентів та специфікацій для того самого виробничого процесу: один набір, заснований на старій системі радянських ГОСТів для внутрішнього користування, а другий, гармонізований із міжнародними нормами, для потреб експорту.

2) Відсутність належно функціонуючої системи оцінки відповідності, що відповідає найкращим світовим практикам⁴⁶.

На період до введення в дію технічних регламентів, підтвердження відповідності здійснюється через процедуру обов'язкової сертифікації. На початковому періоді сертифікації підлягало до 80 % вітчизняної продукції. Таким чином, законодавчо проголошена добровільність стандартів, фактично не діє, а повільний темп впровадження технічних регламентів не надає можливості повністю відмовитись від обов'язкової сертифікації. За експертними оцінками, щорічні сумарні витрати українських компаній на обов'язкову сер-

⁴⁵ Інформаційне забезпечення у сфері технічного регулювання ДП "Укрметртрестстандарт" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.csm.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=111&Itemid=68&lang=uk

⁴⁶ Технічне регулювання в Україні: як забезпечити розвиток економіки і захист прав споживачів / Міжнародна фінансова корпорація, 2008. – с. 87.

тифікацію товарів становлять близько 130 млн дол. США.

Серед причин повільного впровадження технічних регламентів є наступні:

- слабка поінформованість окремих товаровиробників та галузевих асоціацій про правила та процедури системи технічного регулювання ЄС, відсутність постійного діалогу зацікавлених інституцій з української сторони з відповідними європейськими та міжнародними інституціями такими як Європейський комітет зі стандартизації (CEN), Європейський комітет електротехнічної стандартизації (CENELEC), Європейський інститут зі стандартизації у сфері телекомунікацій (ETSI);

- відсутність гармонізованих стандартів України по базовим експортним групам промислової продукції (енергомашинобудування, залізничний транспорт, хімічна промисловість, будівельна промисловість, легка промисловість), які також включають і європейські вимоги екодизайну (ступінь гармонізації українських стандартів складає 25 %, в той час, як вимога ЄС – 80 %.);

- відсутність стимулів до застосування принципів добровільності в частині розробки та дотримання вимог національних технічних регламентів на противагу обов'язковому виконанню застарілих стандартів та специфікацій, які містять не лише вимоги щодо безпеки продукції але також і встановлюють технічні умови виробництва та якості продукції, або застосовувати власні технічні умови виробництва;

- недосконале організаційне та інституційне забезпечення процесу гармонізації стандартів і технічних регламентів, що призводить до повільних темпів гармонізації. Ліквідація та покладання відповідної функції на департамент Мінекономторгівлі викликає сумніви щодо реалістичності виконання значного обсягу специфічних робіт з стандартизації у стислі терміни;

- непрозорість призначення органів оцінки відповідності вимогам вже прийнятих технічних регламентів.

Досвід країн Східної Європи з вирішенню питань гармонізації технічного регулювання з ЄС, показав, що цей процес може тривати декілька років та розвиватися за різними напрямками⁴⁷. Так, наприклад, у Словаччині на проведення реформи системи технічного регулювання знадобилося трохи більше 8 років: за 1995–2002 рр. тут впроваджено 19 тисяч європейських технічних норм. У словацькій нормативній базі 45 % становлять міжнародні стандарти, впроваджені шляхом перекладу або за методом «обкладинки».

47 Технічне регулювання в Україні: як забезпечити розвиток економіки і захист прав споживачів / Міжнародна фінансова корпорація, 2008. – с. 27-29.

Ефективна реформа системи технічного регулювання у Латвії базувалася на таких пріоритетних положеннях:

- гармонізація з європейськими і світовими стандартами (які впроваджувались безпосередньо як латвійські);
- регламентація тільки суттєвих вимог до безпеки; відміна обов'язковості стандартів і технічних вимог;
- забезпечення ринкового нагляду на національному рівні;
- впровадження оцінки відповідності через систему акредитованих недержавних органів.

Впродовж 2003–2006 рр. у Польщі було впроваджено 16382 європейських стандарти, з яких 33 % було перекладено польською мовою, решту введено за методом «обкладинки».

Впровадження міжнародного чи європейського стандарту методом «перекладу» передбачає переклад стандарту на мову тієї країни, яка планує запровадити зазначений стандарт як національний⁴⁸.

Методи «обкладинки», «підтвердження» та «передруку» рекомендовано для застосування у тих країнах, чия мова (англійська, французька, німецька та російська) є однією з офіційних мов міжнародних організацій із стандартизації (ISO та ІЕС).

Вищезазначеними методами може прийматися обмежене коло стандартів, до яких відносяться:

- міжнародні стандарти з інформаційних технологій, які містять в значну кількість таблиць, протоколів та можуть сприйматись користувачами без його перекладу;
- специфічні міжнародні стандарти, які будуть застосовуватись вузьким колом фахівців, здатних володіти офіційною мовою;
- стандарти міжнародних організацій стандартизації ISO та ІЕС, видані англійською мовою, яка є офіційною мовою ISO та ІЕС.

У рамках плану дій Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Угода АСАА) було визначено та погоджено з європейською стороною чотири пріоритетні сектори української промисловості (низьковольтне обладнання, машини і механізми, прості посудини високого тиску, електромагнітна сумісність), в яких буде здійснюватися доступ продукції на ринки сторін на основі дії Угоди АСАА⁴⁹. Однак, такі пріоритети мають

48 Технічне регулювання в Україні: як забезпечити розвиток економіки і захист прав споживачів / Міжнародна фінансова корпорація, 2008.

49 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми держава-

бути доповнені іншими групами товарів, по яких Україна може збільшити експорт до ЄС (сільськогосподарська продукція, продукція хімічної промисловості, металопродукція та ін.).

Відповідно до вищевикладеного, можна зробити висновок, що вітчизняна система технічного регулювання продовжує формуватися в напрямку гармонізації національних стандартів та регламентів до європейських. Цей процес потребує точної координації та взаємодії між державними органами влади, установами, представниками асоціацій виробників та експортерів.

1.5 Структура економіки України як об'єкт економічної безпеки

Перехід України до сталого розвитку та досягнення необхідного рівня економічної безпеки (ЕКБ) неможливі без вирішення завдань структурної перебудови вітчизняної економіки, яка, в першу чергу, має супроводжуватися збалансованим розвитком галузей сфери матеріального та нематеріального виробництва, технологічною модернізацією промислового комплексу та активним переходом на використання технологій V і VI технологічних укладів. Тривале ігнорування важливості зазначеного аспекту в процесі формування та реалізації економічної політики держави призвело до обмеження її ефективності в цілому. Разом з тим, на рівні державних програм вказані проблеми та підходи до їх вирішення завжди знаходили своє відображення. Першочергово увага науковців, експертів зверталася на необхідність розвитку сфери нематеріального виробництва, переробних та високотехнологічних галузей, завдання модернізації виробничих фондів тощо. Однак, сьогодні можна стверджувати про те, що вказані завдання вирішити не вдалося. Причина полягає у стратегічній обмеженості, непослідовності та безсистемності політики держави у сфері реформування економіки, у повній відсутності збалансованої структурної політики. Структура економіки України і надалі залишається деформованою, розбалансованою генеруючи цілий комплекс загроз ЕКБ у фінансовій, інвестиційній, виробничій, соціальній, екологічній та інших сферах⁵⁰, **що обмежує**

ми-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf). – с. 41.

50 Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / [Гець В.М., Шинкарук Л.В., Артёмова Т.І. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук Л.В.